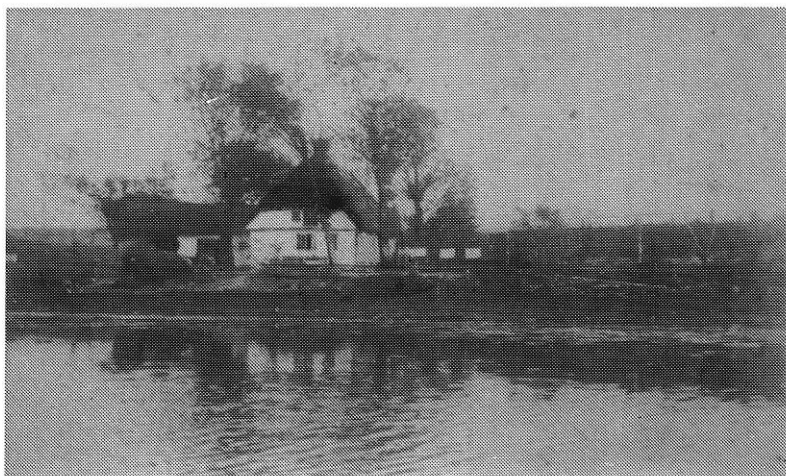

HANS ARENT JENSEN

LEVNE DS BESKRIVELSE

PUBLIKATION NR. 26 1996

Lokalhistorisk Arkiv

for Ejby Kommune

ISSN 0901-4020

Forsidebillede: Flæghuset.
Redaktion: Søren Skov (ansv.).
Viggo Pedersen.
Tekst: Hans Arent Jensen.
Lay-out: Viggo Pedersen.
Inge Duus Pedersen.
Søren Skov.
Tryk: Lokalhistorisk Arkiv.

"Udsnit af kort, hvortil Geodætisk
Institut har ophavsret, er gengivet
med instituttets tilladelse.
(A.400/85)."

Udgivet af Lokalhistorisk Arkiv for
Ejby Kommune og arkivets støttefor-
ening.

Levnedbeskrivelse

Jeg er født den 23. November 1887 i Flæghuset paa Eskør Mark, Husby sogn, Odense Amt.

Min Fader blev født på Bubbøl Mark, Indslev Sogn. Han var en Søn af Boelsmand og Humledyrker Jens Peter Nielsen.

Min Faders Navn var Niels Henrik Jensen, og han blev født i 1854.

Min Moder, Pederlene Jensen, blev født i 1854 i Husby Sogn.

Vi var ni Søskende i mit Barndomshjem, og da min Morfar, Mads Hansen, og min Mormoder, Ane Marie Andersdatter, havde deres Ophold der ogsaa, saa vil det altsaa sige, at vi kommer op paa et Antal af 13 Familiemedlemmer; saa mange tror jeg nu ikke, at vi har været ret længe ad Gangen, fordi at de ældste var selvfølgelig kommen ud at tjene, førend de yngste blev født.

Min Fader var Arbejdsmand på Herregaarden Tybrind, en Forpagtergård under Wedellsborg. Dengang hed det vist ikke Arbejdsmand; men Dag-lejer.

Om de økonomiske Forhold.

Ja, der var altid Mad nok i vort Hjem.

Skønt der ikke var Jord til Huset, saa havde vi dog en Ko. Ja, jeg kan endog huske, at Fader engang havde født en Kvie op, som han solgte.

Desuden en 3 a 4 Faar; og selvfølgelig blev der født en Gris op, som blev slagtet om Efteraaret. Ligeledes Høns og Ænder.

Fader havde ogsaa meget Arbejde i sin Fritid med at bjerge Græsning og Hø til Dyrene.

Fader var noget maskinkyndig, og da den daværende Forpagter paa Tybrind, Frands Hansen Skov, jo var en Foregangsmand paa Landbrugets Omraade og den Tids Mekanisering, saa var Tybrind jo et af de første Steder i Landet, som fik Selvbinder, og det blev min Faders Bestilling at køre med den. Naar saa det traf sig, at den gik om Søndagen, for det skulle den jo, naar Kornet var tjenlig, saa var det ikke saa sjælden, at Folk på Bøndergaardene skulle over paa Tybrind Mark og se Fænomenet. Fader var ogsaa Fyrbøder ved Lokomobilet til Tærskværket.

Han maatte tidlig afsted om Morgenen de Dage, hvor der skulle tærskes. Han skulle jo have fyret op, saaledes at de kunne sætte igang ved Arbejdstids Begyndelse.

Vore Naboer kunne ogsaa nok bruge Fader til forskellige Ting. Stikke en Gris f.Eks. eller kastrere en Posegris

for en Gaardmand.

Haarklipning gav han sig ogsaa af med. De mandlige Medlemmer i de to nærmeste Gaarde havde han jævnlig under Saksen, og de gav vist ikke noget direkte for det. Tværtimod kunne de maaske træffe at faa en lille Sort i Tilgift. Men selvfølgelig var det jo ogsaa tit, at de maatte yde os andre Tjenester.

F.Eks. naar der skulle køres efter Jordemoder, og det skete jo af og til. A pro pos Jordemoder.

Min Mor talte tit om en henten Jordemoder. Det var den 31. Marts 1889, da min Søster Anna blev født, da var der en forrygende Snestorm. Jens Hansens maatte afsted til Landsbyen Nakke, en lille Mils Vej borte. To Heste, den ene en Hingst, for en Slæde og Folk med, med Skovle om Natten.

Det var min Faders Drøm engang at faa et Husmandsbrug, og henimod Aarhundredskiftet, da der begyndte at tales om Statshuse, troede han, at Drømmen skulde opfyldes, men saa døde han pludselig af Hjertelammelse i December 1899.

Saa længe min Fader levede, gik min Moder ikke ret meget ud paa Arbejde. Min Mors Forældre, som jo, som før omtalt, var hos os, fik jo noget Alderdomsunderstøttelse, men det var vel ikke ret meget i hine Tider. Det var noget om de økonomiske Forhold, og selv om vi børn maatte

undvære noget, som andre mere velhavende Børn kunde faa, saa har vi aldrig lidt Nød i vor Barndom. Dengang kunde man jo se flere Kvinder i Følgeskab gaa ud at tigge. De gik fra Dør til Dør og bad om et Stykke Flask eller nogle Æg. Det var særlig op til Højtiderne. Vi Børn fik ikke en Gang lov til at løbe Fastelavn. I skal ikke sendes ud at tigge, sagde min Mor. Jeg husker endnu, hvor misundelig, jeg var paa min Sidekammerat i Skolen, som havde tjent 4 Kr. Fastelavnsmandag ved at synge ved Dørene.

Hjemmets Indretning.

Huset var i min Barndom et Lejehus under Wedellsborg beregnet til en Arbejderfamilie.

Men det var det ikke oprindeligt. Det ligger - eller laa - det er forlængst nedbrudt - Ved Tybrind Vig, et historisk Sted, da det var der, at Karl Gustav gik i Land, da han fra Jylland via Brandsø gik over Isen til Fyn. Hygind Bæk, som danner Skel mellem Ørslev og Husby Sogne, løber her ud i Lille Bælt, og her ligger Flæggen, hvoraf Huset har faaet Navn. Det er en Engstrækning, " Strandeng ", " Sude ", eller " Mae " paa fynsk på omkring 80 Tdr. Land.

Der kan diskuteres om Navnets Betydning. Nogle mener, at det er fordi den er flak som en Pandekage. Andre mener, det er fordi, der i hvert Fald i det ene Hjørne af Arealet, er en Mose, hvor der gror meget Flæg. Hvorfor Husets Navn ogsaa gerne blev stavet som Flæghuset.

Naa, men førhen havde Bønderne i Eskør, og maaske flere, Græsningsretten paa Flægen eller Flækken, hvorfor de lod bygge Huset til et Ægtepar, som skulde vogte Kreaturerne om Sommeren. Huset antager jeg er bygget i Attenhundredogfyrreerne. Og mine Bedsteforældre fik Bestillingen som Vogtere. Nu hører Flækken ind under Tybrind.

For skille	Sovekammer	Sjunde kammer	Bager ovn	Stue med Vest mod Stranden	
	Stue	Køkken	Frugtmæske	Alkove	

Saaledes saa Husets Indretning ud, som det var bygget til mine Bedsteforældre. Det var bygget som Bindingsværkshus vistnok fra Begyndelsen lerklinede eller rettere raa Lerstensvægge, men Undervæggen blev skyllet bort i

1872 ved den store Stormflod. Da stod Vandet over en Alen højt inde i Stuerne, fortælles det. Det var jo før min Tid.

Huslejen var 13 - skriver tretten - Kroner halvaarlig at betale på Wedellsborg Godskontor.

Husdyr havde mine Bedsteforældre ikke mange af. En 4 a 5 Høns, og de havde deres Hjal i Frammerset. Da mine Forældre kom til at bo der i Midten af Firserne, var det noget af det første, som min Far foretog sig, at faa Hønsene ud af Frammerset. Han fik jo saa efterhaanden bygget en Fløj til, saa han kunde faa Plads til sine forskellige Husdyr.

Naar Talen er om, hvor langt tilbage, man kan huske, saa bliver det vel altid noget usikkert, hvis ikke man har en bestemt Begivenhed, hvorved man kan tidsfæste det. Jeg kan huske mine Bedsteforældres Guldbryllup i Oktober 1891, og da jeg er født i 1887, saa har jeg altsaa været knap 4 Aar den Gang. Der var kommet mange Gæster til Flæghuset den Dag. Sognepræsten, Vilhelm Sørensen, forærede dem en Bibel med Billeder.

Det daglige Liv i mit Barndomshjem begyndte jo med, at Fader skulde op tidlig og af Sted til Gaarden. Moder skulde jo saa sørge for Dyrene og have de skolesøgende Børn sendt af Sted. I min tidligste Barndom kernede min

mor selv Smør af Koens Mælk, ligesom hun ogsaa selv bagte sit Rugbrød. Det var dog ikke i alle Arbejderhjem, der fandtes en Bageovn, og Bagerne var jo ogsaa dengang begyndt at køre ud til Folk med Brød, og der skulde jo heller ikke gaa ret mange Aar ind i det nye Aarhundrede, førend hjemmebagt Rugbrød var en Saga blot.

Mine Bedsteforældre var heller ikke ledige Dagen lang. Min Bedstefader lavede Puder af Flæg til Stavtøj. Naar Bønderne skulde køre en Plag til, saa vilde de hellere bruge Stavtøj end Sele. Eller han lavede Sivmaatter, snoede Simer til Straatage, savede og kløvede Brænde m.m.

Min Bedstemoder spandt. Hun har spunden mange Nøgler Garn. Karte gjorde hun ikke selv. Ulden blev sendt med Fragtmanden til Assens og lavet til Tøjer. Og saa stoppede hun Hoser, og dem var der jo mange af i et Hjem med en saadan Børneflokk.

Om Familiens beskæftigelse og Interesse.

Min Fader havde jo ikke saa megen Fritid. Arbejdsdagen paa Herregaarden var lang, og der var altid noget, der

skulde gøres hjemme. Men han fik da læst Avisen, som vi holdt sammen med Naboen. Jeg husker ikke nu, hvad det var for en Avis, men at det har været en Højreavis, er der vist ingen Tvivl om. En Arbejder paa en Herregaard kunde vist nemt faa Ubehageligheder, hvis han holdt Fyns Tidende eller et andet Venstreblad. Saa holdt vi ogsaa et Blad, som, saa vidt jeg ved, hed Nordstjernen. Det gik vist ind igen i 1897. Og saa selvfølgelig Ugens Nyheder. Jeg ved ikke, om min Bedstemoder læste ret meget i Avisen. Hun lod vist min Mor fortælle Nyhederne for sig. Men Ugens Nyheder og Bibelen blev grundigt studeret. Jeg kan ikke huske, at jeg har set min Bedstefader læse, men han var ogsaa nær de 90 dengang. Han var jo født 1810. Han har i hvert Fald lært baade at læse og skrive. Jeg har set hans Underskrift i Skifteprotokollen fra 1830.

Min Moder læste Bøger, men jeg ved ikke af, at min Fader har læst en Bog. Derimod har min Bror opbevaret en Slags Dagbog, som han førte, de sidste Aar, han levede. Jeg husker ikke nu, om det var Skolelæreren eller Sogne- raadsformanden, der engang sidst i Halvfemserne kom til ham med nogle Regnskabshæfter, hvori han skulde indføre alle Udgifter og Indtægter et Aar. Jeg antager, at det var da Loven

om Indkomstskat var under Forberedelse, at Regeringen skulde have Materiale fra forskellige Hjem. Det var selvfølgelig frivilligt, men de maa jo saa have ment, at min Fader var i Stand til at kunde udføre det.

Mine Forældre gik i Kirke en Gang imellem og til Alters 2 Gange om Aaret, som Skik og Brug var. Naar mine Bedsteforældre skulde til Alters, kom Præsten i Huset. Saa foregik det der. Min Bedstemoder var en begavet Kvinde og gammeldagsfrom uden dog at slutte sig til Indre Mission, men hun sluttede aldrig et Måltid, uden at hun gerne sagde: "Naa, i Jesu Navn Tak for Mad". Hun havde mange Venner, som gerne besøgte hende. Blandt andre Komteserne fra Wedellsborg, Christiane og Karen. Christiane blev jo gift med Baron Rosenkrantz og rejste fra Egnen, men Karen var flink til at se til hende lige til hun - Bedstemoder - døde i 1907. Hun kom med mange Flasker Vin til hende. Vi havde derfor næsten altid Vin i Huset, saalænge Bedstemoder levede.

To Ting kom til Egnen i sidste Halvdel af Halfemserne. Afholdsforening og Brugsforening. For den førstes Vedkommende er der ingen Tvivl om, at den gjorde nogle ædruelige, som var kommen for langt ud, og andre gik med for at støtte. Da min Fader aldrig havde misbrugt Alkohol, følte han ingen Trang

til at afskære sig fra at tage en Snaps ved Lejlighed. Brugsforeningen blev bygget tæt ved Husby Skole, saa kunde Børnene faa Lov til at slæbe Varerne hjem, naar de var i Skole alligevel.

Ved Brugsforeningens Oprettelse fik Bønderne og Arbejderne noget fælles. Der var i Forvejen et Andelsmejeri, men der var jordløse Arbejdere jo ikke med. Men dette, at de ved Medlemsskabet i Brugsforeningen kunde være med til at bestemme, gav dem jo en vis Selvtillid, og der er vel heller ingen Tvivl om, at det var Smakaarsfolk, der fik mest Gavn af Brugsen. Gaardmændene skule jo ofte til Ejby Station eller til Assens, dels med Korn og dels for at hente Foderstoffer, og saa kunde de jo tage Kolonialvarer med hjem i større Partier, medens de andre var fuldstændig afhængig af den lokale Høker eller Købmand. Gennem Brugsforeningen kom en Gren af den nyere Teknik Bønderne og Arbejderne nærmere ind paa Livet - Telefonen.

Der var selvfølgelig Telefon paa Wedellsborg, baade paa Slottet, Gods-kontoret og Avlsgaarden og ligeledes paa Tybrind, og Folk kunde jo ogsaa benytte Centralen, hvis de vilde telefonere. Men efter at Bestyrelsen havde sonderet Stemningen hos Medlemmerne ved at lade Folk gaa fra Hus til Hus og spørge, om de vilde være med til at

faa Telefon, saa kom den i deres fælles Hus, den mærkelige Indretning. Jeg husker tydeligt endnu en dag i Butikken nogle Mænd stod og hørte til, mens Uddeleren var i Færd med at bestille nogle Varer i Assens: "Ja, det er sgu godt gjort, a han ka staa u hjør og snagge mæ i Mai u i Assens", udbrød den ene.

Om Politik.

Ja, jeg kan da huske, at min Fader var til Rigsdagsvalg engang. Det har været i sidste Halvdel af Halvfemserne, hvis man da kan kalde det at vælge. Det var jo før, den hemmelige Afstemning blev indført. Der kunde vel ikke ske noget ved at blive hjemme, men hvorfor skulde de det. De blev jo kørt gratis til Middelfart og fik deres Dagleje. "I dag kører vi Gødning. I Morgen kører vi ud og stemmer", kunde Forvalteren sige til dem. Greven var jo i Valgbestyrelsen og sad ved Stemmebordet og selv om den daværende Lensgreve, Bent Wedel, fra alle Sider er anerkendt som en human og godhjertet Mand, var det jo alligevel lidt farligt for en Mand med en stor Familie, og som Arbejder paa en af hans Gaarde at stemme paa Rebellen Christian Stadils Parti. Der var paa den tid blevet oprettet en Foredragsforening, som Førstelæreren var Formand for. Møderne holdtes i en

lille Sal, som var bygget sammen med Skolen, og naar der skulde holdes Foredrag, lod Læreren det bekendtgøre ved at han skrev det paa den store Tavle, uddelte nogle Sedler til os Børn og fik det på denne Måde mangfoldiggjort, og vi fik saa Sedlerne med og skulde dele dem ud. Arbejderbørn kom tidligt ud at tjene den Gang, og førend vi kom ud at tjene, maatte vi om Vinteren ud og drive Maskinbæster. Det vil altsaa sige, at naar Bønderne skulle tærskes paa Maskine, skulde de have en til at gaa bag efter Bommen og holde Hestene i Gang. Som Regel blev kun den ene Bom paa Hesteomgangen benyttet forspændt to Heste, men det kunde jo ogsaa ske, naar der skulde tærskes langt Korn, at begge Bommene var forspændt, og saa var der to Drivere. Det var ikke ret mange Steder, at der var Tag over Hesteomgangen, saa det var et surt Arbejde at traske rundt der en hel Vinterdag for en lille Tøs eller Knægt. Men naar vi saa, efter at vi havde været inde i Varmen og faa vor Aftensmad, kunde gaa hjem med en blank 25 Øre, ja saa var Dagens Møje glemt.

Byen og dens Beboere ved Aar 1900.

Der var 6 Gaarde i Eskør. Fæsterne var: Mtk N 1: Jens Hansens Enke. Hun kom tit listende ind til min Bedstemoder og fik en Taar Kaffe med lidt Kandis til, sad lidt og gik igen lige saa stille, som hun var kommen. Hendes Søn, Peder Hansen, bestyrede Gaarden. En anden Søn, Hans Hansen, var Kommuneskolelærer i København. Han tog senere Navneforandring til Hyge, fordi Slægten stammede fra Nabolandsbyen Hygind. Hans Søn, Tage, som jeg husker fra hans Feriebesøg om Sommeren, er nu, saa vidt jeg ved, Overlæge paa en københavnsk Hospital. Mtk.N 2: Hans Andersen. Denne Gaard blev bestyret af Hans Andersens Søn, Anders.

Mtk.N.3: Anders Jørgensens Enke.
Ane Ans, som hun blev kaldt i daglig Tale på fynsk Mundart, hendes Datter, Ansjørns Birthe Mari, den senere Fysiolog, Marie Krog, husker jeg, fra naar hun var hjemme i Ferierne, som en frisk og naturlig Pige. Paa denne Gaard var der Bestyrer.

Mtk.N 4: Hans Pedersen. Han var dengang over halvfjerds og havde en ugift Søn og Datter til at bestyre Gaarden.

Mtk.N 5: Hans Christensen og Konen, Mette Marie. Ældre Folk. Sønnen, Jeppe, bestyrede Gaarden.

Mtk.N 6: Rasmus Hansen og Konen, Karen, og Hans Karl, jeg husker ikke nu, hvad hans Efternavn var, men de havde taget ham som deres egen, da deres eneste Barn, en datter, var død. Rasmus Hansen var en Autoritet i Sognet, da han var Næstformand i Sogneraadet. Grev Wedel var Formand, og da der jo selvfølgelig var mange Sager, som en Lensgreve ikke tog sig af men lod Rasmus Hansen ordne, saa blev han jo meget kendt og vist ogsaa meget respekteret. Men selv om han kom meget sammen med Greven og blev indbudt til Middag paa Slottet, vedblev han dog altid at være den jævne Bonde, som ogsaa nok turde sige sin Mening. Han kunde, som de fleste dengang, nok lide en Kaffepuns. Engang

Gård i Eskør

Solbjerggård

ved et Selskab hos Grevens blev han spurgt, om han kunde lide Vinen. "Ja, det kan jeg saamænd nok", svarede han, "men jeg synes nu ligot, at en lille Sort hjemme ved mig selv er bedre".

Foruden disse 6 Gaardfæstere var der 6 Husfæstere, som foruden at dyrke deres Jordlod, gik ud paa Arbejde. Nogle af disse Husmænd havde et Par Stuer at leje ud.

Hos den ene af disse Husmænd, Hans Jensen, bestod Lejerens Lejlighed af 3 Rum. Et lille Fremmers, hvorfra vi kom ind i Køkkenet, hvor der var Lergulv, og hvor de kogte paa aaben Skorsten, og saa, bag ved Køkkenet, en Stue med Brædegulv. Selve Indgangsdøren var lige ved Siden af Kostalddøren. Ajlen fra Koen løb i en aaben Rende hen til Møddingen. Over denne Rende var lagt et Bræt, som vi skulde ind over for komme ind til Lejerne. Det er, saa vidt jeg husker, det eneste Sted, jeg har set Lergulv i Beboelsesrum.

En Dag i Sommeren 1897, da jeg kom hjem fra Skole, spurgte min Mor mig, om jeg kunde tænke mig at komme ud at tjene, for saa kunde Hans Pedersen bruge mig nu i Høsten, saa snart Skolen gav Høstferie.

To af mine ældre Søstre var ude, og nu maatte jeg saa afsted. Da saa Høsten var ovre, blev de enige med mine Forældre om, at jeg hellere maatte blive

der til November. Jeg kom saa hjem og var hjemme om Vinteren; men første April mødte jeg igen i samme Plads, og saa var jeg rigtig kommen ud at tjene. Jeg var da ca. 10½ Aar gammel.

Hans Pedersens Gaard var paa omkring en 50 Tdr. Land. Det var en firelænget Gaard med Stuehuset mod Syd og Staldladen mod Nord. Staldladen var grundmuret af gule Mursten. Det øvrige var Bindingsværk. Straatatag paa det hele.

Hans Pedersen, som var født i 1826, var fra Tanderup Sogn. Han kom til Gaarden som Bestyrer for den forrige Fæster, Anders Nielsens Enke og blev efter hendes Død 1859 gift med Datteren Birthe og fæster Gaarden 1860. Han bygger saa efterhaanden hele Gaarden om, antagelig i Halvfjerdserne.

Staldladen var lidt uden for det almindelige paa den Tid, da Lofterne var brandsikre, da der imellem Træbjælkerne var muret 1/4 Stens Kapper, hvorover der var lagt et Lag Ler.

Naar man saaledes allerede i Halvfjerdserne var med paa denne Byggemaade i Bøndergaarde, maa det undre, at der endnu i 1953 findes saa mange farlige Staldlofter, som i Tilfælde af Ildebrand koster mange Dyr Livet. Man skulde synes, med de Konjunkturopgange, der dog undertiden har været for Landmændene, kunde dette Forhold nok have været rettet; men det er jo en anden Historie.

Karlekkammeret eller Herberget, som de ældre kaldte det, var ogsaa anbragt i Staldladen, med Murstensgulv og et lille Jernvindue og med Indgang fra Stalden. Vi var misundt af de andre af Byens Karle, fordi at vort Kammer var altid lunt om Vinteren i Modsætning til de øvrige af Byens Karlekamre, hvor Frosten slog igennem Bindingsværksvæggene.

Stuehuset var indrettet paa sædvanlig Maade med Overstuen i hele Bygningens Bredde i den ene Ende og Bryggers, Ølkælder og Mælkestue i den anden, og Pigekammer bag eller ved Siden af Ovnen. At Folkene maatte sove to i en Seng, var en Selvfølge.

Gaardens Folkebesætning var Manden, Hans Pedersen - Haens Pajsen i daglig tale - . Enkemand. Datteren, Mette Marie, ca. 40 Aar og Sønnen, Karl, ca 30 Aar. En Tjenestekarl og en Tjenestedreng. En Storpige eller "Kvind" og en Lillepige. Af Maskiner fandtes paa Gaarden en Tærskemaskine og en Hakkelsemaskine; begge til Hestekraft, og, hvad der var sjælden paa en Bondegaard: en Kværn. Den var tung at trække, der skulde 4 Heste for Hestemgangen, naar vi gruttede Korn til Svin og Køer, men saa var man jo fri for at sende det til Mølle.

En Ribbemaskine til at afribbe Rugen, var der flere Gaardmænd i Samling om. Dette var jo langt hurtigere end at

tage Langhalm af ved Plejltærskning. Langhalm blev jo brugt næsten hvert Aar, da der paa de fleste Gaarde blev tækket et Stykke om Aaret, naar Taget skulde holdes vedlige. Der blev ikke tærsket med Plejl på den Gaard, mens jeg tjente der.

Der var ogsaa en Rensemaskine til Haandkraft.

Paa den tid begyndte Folk at fodre med Oliekager. Der var især to Slags. Bomuldsfrøkager og Solsikkekager, Som, saa vidt jeg ved, blev indført fra Rusland. Vi fik dem leveret i hele Kager, som saa skulde slaas i Stykker. Det skete paa den Maade, at vi sad paa en Malkestol og slog dem i Stykker paa en Kampesten, indtil en 3-4 Stykker af Gaardmændene drev det saa vidt, at de købte en Kagebrækker i Samling, som saa blev hentet og bragt fra Gaard til Gaard, naar der var brug for den. Senere blev Kagerne købt brækket hos Foderstofhandlerne. Og nu bliver de købt som statskontrollerede Foderblandinger.

Den ovenfor nævnte Kagebrækker var til Haandkraft.

En eenradet Roesaamaskine til at skubbe foran sig kunne laanes eller lejes, naar der skulde saas Roer. Det var den Tids Mekanisering, og med Hensyn til selve Staldens Indretning, var Hans Pedersen nærmest forud for de andre. Vi fodrede Køerne forfra. Det

var i hvert Fald ikke Tilfældet i de to af Gaardene, hvor de stod nede paa Baggangen og smed Roerne op mellem Køerne. Og naar de skulde have Kraftfoder, blev der sat en Kasse op til Koen at æde af, og Vandet blev baaret op i en Spand til dem, eller Køerne blev lukket ud for at drikke af Gadekæret. Hvor jeg tjente, blev Vandet pumpet ind i Cementkrybben til dem. Der blev ikke regnet saa meget med Køerne, og dette at passe Køer blev anset for noget nedværdigende; det var for Børn og ældre Mænd, dette Arbejde passede bedst. "Saadan en Røgtersnude" var et kendt Udtryk. Men Hestene, det var vel nok noget helt andet. Komme til at bruge Heste, det var enhver Drengs Drøm. Ligesom man i vore Dage kan høre unge Mænd tale om Biler og Traktorer, saa det hænger dem langt ud af Halsen, som man siger, saaledes ogsaa dengang, nar Folk kom til at tale om Heste. Dengang Tømmen, nu Rattet. Hvad er det saa Aar 2000 ? Og naar det saa indtraf, at Husbond og Madmoder skulle til Bryllup og Karlen skulde køre for dem, saa gjaldt det, hvem der var flottest kørende. saa blev Hestene pudset, klippet og rumpet op, og nyt Smæld i Pisken kom der, saa de kunde køre ind ad Porten med Knald.

Men med Aarhundredskiftet var en ny Tid ved at bryde frem med Hensyn til

Husdyrene i Landbruget. Der blev oprettet Kontrolforeninger. Forpagter Skov paa Tybrind arbejdede for at faa Gaardmændene med i Kvægavlforening og Andelssvineslagteriet. Unge Karle begyndte at tage Plads som Fødermestre hos Gaardmændene. De fik mere i Løn; som oftest Procenter af Mælkemængden.

Om Højtid og Fest.

Der blev skudt Nytaar ind med Oblatbøsser eller Kinesere eller slaaet Potter paa Dørene Nytarsaften i Eskør, mest af Drengene og unge Folk. Enkelte Sager blev flyttet, men det var ikke meget, og grove Optøjer og Ødelæggelser af Folks Ejendom mindes jeg ikke fra min Barndom. De ældre holdt sig inde og spillede Skervindsel. Der blev i det hele taget spillet meget kort, baade af Gaardmænd og Karle. Undertiden kunde Karlene sætte sig i Sengen; to i hver Ende, og saa lagde de Klædeskabslugen imellem sig som Bord, og spillede den halve Nat.

Nogle Gange i min Barndom red Karlene Fastelavn. Optøget bestod af to Forridere, som red i Forvejen, og spurgte, om de maatte komme, og dernæst Kongen og Kronprinsen og saa det

øvrige Følge. Og til sidst to Vogne, den ene med Musikanter med deres Tjener og den anden Klovnerne og deres Tjener. Og de blev alle Steder modtaget godt. Ogsaa paa Wedellsborg Slot. Om Aftenen var der saa Fastelavnsgilde hos en eller anden Gaardmand for de Penge, som Klovnerne havde samlet ind i Dagens Løb. I Fastelavnsridningen var det jo de Husby Karle, der førte an. Der var jo 20 Gaarde i Husby. Det kunde de 6 Gaarde i Eskør jo ikke klare.

Husby Forsamlingshus blev først bygget omkring 1906. Før den Tid holdt Ungdommen Fest i Bøndergaardene. Karlegilder og Pigegilder. Saa fik de Lov til at danse i Overstuen, ja, saa godt som hele Stuehuset stod til deres Raadighed. Naar det var Karlegilde, stod Karlene for Arrangementet og betalte de 35 eller 50 Øre pro Persona, som det kunde beløbe sig til. Og omvendt, naar det var Pigegilde. Naar det var Pigegilde havde Pigerne Ret til at inklinere - "byde op", men ud paa Natten kunde de jo nok lade Karlene faa samme Ret. Traktementet var Smørrebrød og Snaps og hjemmebrygget Øl og Kaffe. Der indfandt sig ikke andre end dem, der var indtegnet. Det var ikke som nu, hvor et flyvende Korps farer rundt fra Forsamlingshus til Forsamlingshus og trænger sig paa mere eller mindre paavirkede og laver Ballade.

Gaardmandsbørnene deltog som Regel ikke i disse Karle- og Pigegilder; de havde deres Parballer, hvor et vist antal Par blev indtegnet i Forvejen. Hvor tit holdtes disse Karle- og Pigegilder? Ja, det kunde jo være lidt forskelligt. Der var jo det før omtalte Fastelavnsgilde. Ved Skiftedagene første Maj og første November, naar Folk skulde flytte, maaske fra Sognet, og saa var der jo gerne et ved Skt. Hansdag og et mellem Jul og Nytaar. Høstgilder blev holdt i alle Gaardene, for dem der havde hjulpen til i Høsten. Efter Spisningen blev der spillet Kort, enkelte Steder danset eller leget forskellige lege. Jeg husker en Leg, som kaldtes at malke en Bjælke. Den foregik paa den Maade, at en af Deltagerne, forsynet med en spids Kniv og en Kop, stod op paa en Stol eller Skammel og stak Kniven ind i Loftsbjælken, og saa kunde der jo nemt ske dette, at han tabte Kniven. Han bad da en af de uindviede om at samle den op til sig. Naar denne saa bukkede sig ned for at tage Kniven op, saa kom Mælken eller Vandet, som han ubeset havde i Koppen, ned over Vedkommende.

Høstgilderne blev ofte henlagt til Mikkelsaften: Mikkelsgilde. Mange Steder hørte Mjød med til Mikkelsaften. Mortensaften synes jeg derimod ikke, at der blev gjort noget særlig

Stads af der paa Egnen. Skt.Hans Aften blev der brændt Blus. Gadeild, som de ældre kaldte det.

Af de tre Højtider, Jul, Paaske og Pinse, blev Julen afgjort betragtet som den mest betydningsfulde, og vistnok saa godt som alle Hjem havde Juletræ. Foreningsjuletræer mindes jeg ikke fra den Tid.

Paa Wedellsborg Slot var der Juletræ med Julegaver for Arbejdernes Børn. Hvad der især dominerede i Julen var Julebagningen. Der skulde jo bages 4 Slags Brød. Rugbrød og Hvedebrød som sædvanlig og nu desforuden ogsaa Sigtebrød og Julekage foruden Smaakager og Klejner - "Fedtefugle" - , som de blev kaldt paa Vestfyn. Det var vistnok den travleste Tid for Møllerne, det var nogle store Læs, de kørte ud med, selv om mange Bønder selv kørte til Mølle og fik dem en Mølletaar i Møllerstuen.

Hvis der til Møllen var baade Vind- og Vandkraft, saa var det jo et Held, hvis det faldt i med stille Vejr, men hvis der kun var Vindkraft, saa maatte Vinden jo udnyttes, selv om det gik ud over Nattesøvnen.

Min Mor tjente i sine unge Dage i Hybæks Mølle, og hun har fortalt meget om den Tid, men Mølleromantikken hører nu helt Fortiden til.

Til de tre Højtider hørte ogsaa, at der skulde ofres i Kirken til Præst og

Riborg

Niels Henrik Jansen

Pederlene Madsdatter

Marja

Hans

Martha

Anna

Karoline

Karl

Peter

Dusine

Navneforvirring: Nævnte Karl hedder Peter og Nævnte Peter hedder Karl.

Degn. Tjenestefolk havde ogsaa Offerpligt. Der blev sendt Offersedler ud med Skolebørnene til Karle og Piger for at minde dem om deres Pligt. Om der var nogle lovbefalede Tariffer for de forskellige Indtægter ved jeg ikke, men mindre end 10 Øre kunde en Tjenestekarl eller -pige ikke være bekendt at ofre. Ofringen fandt Sted, naar den første Salme efter Prædiken blev sunget og foretoges af Mandfolkene. Om Arbejdet paa Gaarden maa man jo sige, at det formede sig jo noget anderledes end i 1953. Pløjningen var som Regel tilendebragt inden Jul. Tærskningen derimod ikke.

"Saalænge man ikke har optærsket, har man heller ikke opædt", var et Mundheld der paa Egnen. Naar der skulde tærskes, blev der gerne lejet en Daglejer. Dem var der som Regel nok af om Vinteren.

Til saa godt som alle Gaarde hørte et stykke Skov, som sammen med Tørveskæret, kunde holde Gaarden med Brændsel, og det var nu Tiden efter Nytaar at hugge Skov. Foruden selve Brændselet skulde der jo tages Træ af til Huggehusarbejdet, til Tøjrestager, Riveskafter m.m. og desuden Gærdsel til at holde Gærderne vedlige med. Gærdselen bestod af Gærdestaver, som blev banket i Jorden med en Stavrbanker, en særlig Slags Kølle. De havde en Afstand fra 1 til 1½ Alens Mellemrum. Derimellem

blev saa flettet lange Hasselris. Undertiden blev ogsaa brugt Tjørn, men dem kunde man ikke gærde med, undtagen man fik Bælghandsker paa. At gærde var tidlig Foraarsarbejde. Hegn af gennemskaarne Grænlægter saas næsten aldrig dengang paa Bøndergaarde.

Det var ikke saa travl en Tid paa en Bondegaard om Vinteren; men med Foraarets komme, saa blev det jo anderledes. Saamaskine var en stor Sjældenhed paa en Bondegaard, før Aarhundredskiftet, og saa med Haanden var jo ikke noget, som kunde overlades til enhver som helst.

Naar omkring ved første Maj Køerne kom paa Græs, saa blev der nok for en Tjenestedreng at løbe efter Sommeren igennem. Først fik han Davre og kunde gøre sig færdig til at gaa i Skole, havde han et Par Timers Arbejde bag sig.

Naar Saatiden var ovre, skulde der skæres Tørv. Den Maade, der blev skaa-ret Tørv paa paa Gaardene i Eskør, har jeg aldrig set andre Steder. Der var to Mand i Graven. Storpigen og en Dreng trillede hen, som det kaldtes, og Manden jævuede Tørvemassen ud paa Læggepladsen med en Skovl. Naar den saa efter nogle Timers Forløb var stivnet lidt, kunde han fra Siden naa, med en Kniv paa en Stang, en Spige-kniv, at skære Tørven til.

Sukkerroen blev saa godt som ikke dyr-

ket der i Sognet, men Runkelroer havde alle, saa vidt jeg ved.

Kornhøsten var vel nok regnet for det vigtigste. Høsten var Slæb, men ogsaa Fest.

Var en dag blevet bestemt til Hvedehøst med 4 à 5 eller maaske 6 Jern, saa var det jo spændende, om Vejret vilde arte sig vel. Dermed stod og faldt det hele.

Høstfolkene, som var mødt til Davretid, blev ikke budt paa Øllebrød som Gaardens faste Folk. Nej, der blev dækket op med Lammelaar og andet godt, og en Dram til Maden var heller ikke saa ilde at gaa Dagen i Møde med.

Gemmeøllet, som var bleven brygget i Marts, var nu af den Beskaffenhed, at det kunde snurre lidt i Hovedet, naar blot der blev drukket dybt nok af Kruset.

Kl. 9 fik vi Formiddagsmellenmad, og naar Arbejdet foregik i de Marker, som laa langt fra Gaarden, saa der vilde spilles for meget Tid med at gaa hjem, blev Maden bragt derud i store Kurve, en Dug blev bredt ud, og saa maatte Høstfolkene selv smøre Maden. 3 Snapse til var det almindelige og saa maaske en Kaffepuns ved særlige Lejligheder. Naar Kl. var 11, skulde de have en 11-tår; det var som oftest rød Snaps.

Solbær sat paa Brændevin med Sukker blandet i. Kl. 12 gik de hjem og spiste til Middag, og paa saadan en stor Dag,

stod den paa Suppe, som Regel Hønseskødsuppe. Efter Middagssøvnen Kaffe med en Knald Kandis til. Kl.4 Eftermiddagsmellemad, og saa kunde det jo godt hælde, at der vankede en Sekstaar senere. Naar Kl. var 7, var det Fyrraften, i hvert Fald for de fremmede Høstfolk, som saa var inde og fik Aftensmad. Saa blev der tit serveret Varmeøl med Rom eller andet godt i. Naar der høstedes, gik Karlen foran med Storpigen som Optager. Tit var det Manden selv, der var S sammensætter. Mange Haandværkere, baade Skræddere og Skomagere, lod Professionen ligge for en Tid og gik paa Høstarbejde. Skæmt og Lystighed fulgte med Høsten. Jeg har her prøvet at give et Billede af, hvorledes en Høstdag formede sig i min Barndom paa en Bondegaard før Maskinernes Tid.

Skolegang.

I Vinteren 1894 lærte min Mormor mig at læse. Hun lærte alle os Børn at læse med Undtagelse af de to yngste, og om Foraaret samme Aar blev jeg sendt i Skole. Det var en ny Skolebygning opført først i Halvfemserne. Af Landsbyskoler at være var den vist meget nutidssvarende dengang. Der var

to Klasseværelser, saaledes at Børnene kunde indeles i 4 Klasser. Skolen ligger nær ved Husby Kirke. Bygningen rummer, foruden Skolestuerne, Bolig for Førstelæreren og hans Familie, og en lille Forsamlingssal, som blev brugt til Afholdelse af Foredrag, førend Forsamlingshuset blev bygget. Andenlæreren havde sit Værelse i Ladebygningen.

Til Lærerkaldet hørte nogle Tønder Land Agerjord, saaledes at Førstelæreren kunde holde en Ko og nogle Faar og opføde en Gris, men det varede ikke ret mange Aar, inden han forpagtede Jorden bort til en Gaardmand.

Førstelæreren, Kristian Thomas Jensen, stammede fra Thy. Hans Kone, Karen Andersen, var en Datter af Folketingsmand og Gaardmand i Husby, Niels Andersen. Lærer Jensen var en temperamentsfuld Mand, men han var godt begavet. Han havde lært de tre Hovedsprog, saa han kunde give privat Undervisning i disse, og det var vel ikke helt almindelig dengang af en Landsbyskolelærer. Det var særlig Sprog, han var en Mester i. Hans Danskundervisning, synes jeg, var glimrende. I Religion var han meget liberal. Luthers Katekismus havde han ikke saa meget Respekt for. Men selv om han var Lærer i den offentlige Skole, havde han dog stor Sympati for de Grundtvigske Friskoler

og Kold.

Andenlærere havde vi nogle Stykker af i min Skoletid. De rejste jo igen, saa snart de kunde faa et Førstelærerkald. Indtil vi fik en, som Pastor Sørensen ikke kunde lide. Han blev der i mange Aar, fordi, blev der sagt, at Præsten ikke syntes, han med god Samvittighed kunde give ham en Anbefaling, og at han saaledes ikke kunde blive antaget et andet Sted. Jeg husker en Scene engang fra en Eksamen, hvor man jo, baade Lærere og Børn, var mer eller mindre nervøse, naar vore Kundskaber skulde prøves for Præsten og den høje Skolekommission.

Hansen var altsaa ved at eksaminere et Par Piger i Danmarkshistorie, men da Pigerne intet kunde fortælle, prøvede Hansen forgæves på at faa dem sat i Gang, indtil lille Sørensen tabte Taalmodigheden og udbrød: "De to Piger kan jo ingen Ting, Hansen. Det er jo Dem, der staar og fortæller for Pigerne. Det er ikke Dem jeg er kommen for at høre, men Pigerne!"

Førstelærer Jensen indførte Juletræet i Husby Skole, hvor baade Forældre og Børn var med og som sluttede med Dans. Ligeledes Skoleudflugter om Sommeren, hvor jeg naaede at komme med 3 Gange. Henholdsvis Munkebjerg ved Vejle, Kolding og Fredericia. Vi blev kørt til Ejby Station af Gaardmændene om Morgen og hentet igen om Aftenen. Den øvrige Del af Rejsen foregik i Bænkevog-

ne, som Statsbanerne stillede til Raa-
dighed efter Forudbestilling. Bænke-
vogne, som de kaldtes, var tomme Jern-
banevogne, som der blev sat nogle
Bænke ind i.

Klasseforskellene mellem Skolebørnene
indbyrdes, synes jeg ikke, man mærkede
ret meget til. Man kan jo godt sige,
at der var to Slags Børn i Skolen.
Tjenestedrenge/Tjenestepiger og Gaard-
mandsbørnene, som jo ikke var ude at
tjene, men da de, som var ude at tje-
ne, altid var i stort Overtal, saa
kunde de andre jo ikke saa godt komme
til at spille overlegne.

Stilebøger, Penne og Grifler m.m. kun-
de vi købe hos Lærerne. For de Børns
Vedkommende, hvis Forældre fik Fattig-
hjælp - "var paa Sognet" - som det
kaldtes, var det gratis. De kunde blot
nøjes med at sige: "Det skal skrives
til Sognet."

Heller ikke dette Forhold, synes jeg,
gjorde nogen Forskel i Omgangen mellem
Børnene.

Derimod var der en anden Ting, som
ikke var saa morsomt for en Dreng.
Hvis det kunde siges om ham, at han
var "utro". Hvis han snød sig fra at
flytte eller vande Kreaturerne, saa
hans Husbond ikke kunde stole paa ham,
det var en stor Vanære at have sidden-
de paa sig.

Om Lærerne gjorde Forskel paa Børne-
ne ? Naah, jo, de kom jo sammen med

Gaardmændene saa - ; Jeg var i hvert Fald klar over, at skulde der laves Kunster, saa gjaldt det om at faa Gaardmandsbørnene med, saa skete der ikke saa meget, naar Opgøret kom. Drengene kunde jo ikke helt undgaa at stifte Bekendtskab med Spanskrøret. Pigerne mindes jeg ikke, at det har været benyttet til.

Det var jo saaledes, som det vel altid vil være, at hvem, der har en god Hukommelse, kommer lettere igennem. Vi skulde jo lære nogle Salmever udenad, og hvor kneb det for mange med at faa dem afliret igen i Religionstimen.

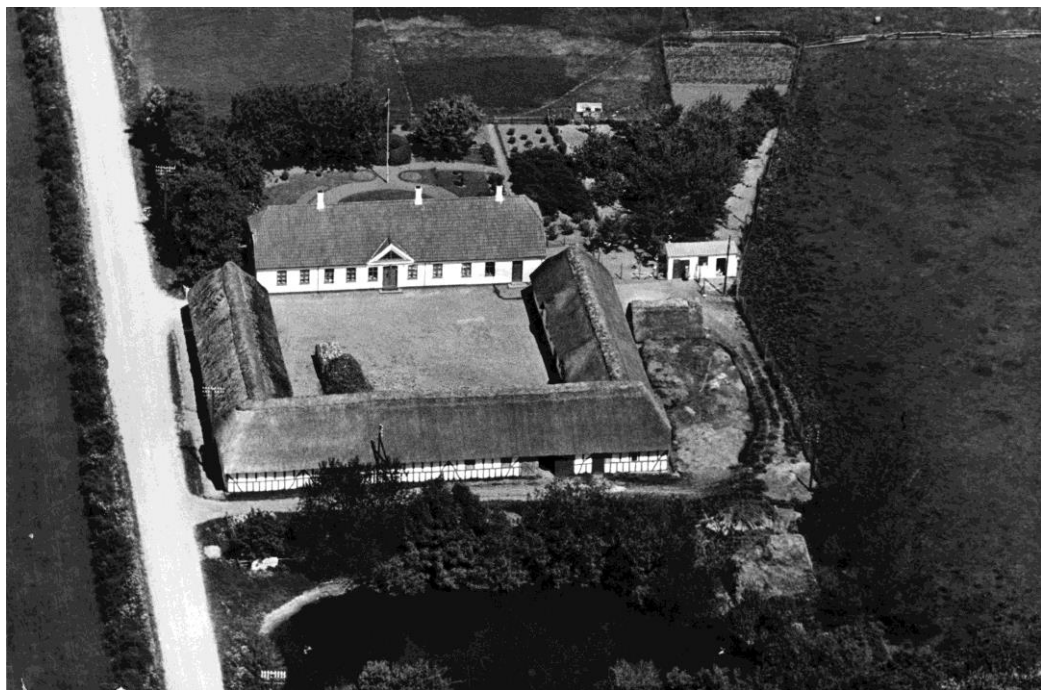
Som før omtalt døde min Far pludselig lige før Jul 1899. Min mor stod da med 7 ukonfirmerede Børn. Saa det var jo meget triste Udsigter, ogsaa rent økonomisk set. De værste Sorger er jo næringssorger. Min søster Rigborg; den Gang omkring 16 Aar, tjente ved den før omtalte Rasmus Hansen, grød og klagede, at nu kommer Mor paa Sognet. Men Rasmus Hansen trøstede hende og sagde: "Nej, du skal ikke være bange min Pige. Din Far har været en arbejdsom og respektabel Mand. Saa I kommer ikke paa Sognet." Der var nogle Legater, stiftet af nogle adelige Personer fra Wedellsborg, tænker jeg, og saadan et sørgede Rasmus Hansen for, at Mor fik tildelt. Kort tid efter min Fars Død, døde ogsaa min Bedstefader, alt-

saa min Morfader, 90 Aar gammel. 7 Aar senere døde min Mormoder ogsaa 90 Aar gammel. Hun bevarede sine Aandsevner usvækket lige indtil det sidste Aar af sin Levetid.

Hun gav vi Børnebørn mange Formaning-er. Da jeg blev sendt ud at tjene i 10-aarsalderen paalagde hun mig, at jeg skulde da sørge for at avde min Hosbi. Min Far paalagde mig, at jeg ikke maatte begynde at snakke med, naar de Voksne talte. Ligeledes at jeg skulde sætte mig nederst ved Bordet. En af Bedstemoders Formaninger var: "Vogt dig for slet Selskab, thi det fordærver gode Sæder."

Mens vi er ved Halvfemsernes Dage, maa Cyklerne ogsaa omtales. Haandværkere var begyndt at bruge Cykler. Det var dog kun de yngre. Hvis ældre Haandværkere havde langt til Arbejdet, nøjedes de med at gaa hjem Lørdag Aften, og kom saa igen paa Arbejdspladsen Mandag Morgen og fik saa Kosten enten hos Mesteren eller paa den Gaard, hvor han arbejdede. Lægen og Sygeplejersken var cyklende, og det syntes Folk da heller ikke, der var noget at sige til, men nu begyndte Tjenestekarlene, ja saagar Tjenestepigerne ogsaa at cykle.

Hvis saa Damerne tilmed var saa praktiske at lave deres Kjoler nogle faa Tommer kortere til Cyklebrug, saa gjorde det jo ikke Sagen bedre. Mange Karle begyndte jo med en Cykel

Nøregård

Bondero

med faste Ringe, men det varede jo ikke længe, før det spurgtes, at nu havde den og saa den faaet Cykel med Luftringe.

Kom man længere ind i Landet. Indtil "den store Landevej", som den kaldtes, den nuværende Hovedvej 1, saa kunde man jo se flere Cyklende, og ved den Tid begyndte vel ogsaa Landevejssløbene at florere. Den store Landevej var vel nogenlunde at køre paa, men Sognevejene - Et tykt Lag Støv om Sommeren, og et endnu tykkere Lag Mudder om Vinteren med Hjulspor paa en tre fire Tommers Dybde. Inde ved Siderne kunde der undertiden være en sammentraadt Sti paa en ti tolv Tommers Bredde, men den vilde Fodgængerne gerne gaa paa og nødig forlade for at give Plads for en Cyklist. Særlig gamle Koner var uvillige til at forlade Stien men blev gaaende stiv og strunk og lod, som de ikke kunde høre Cykelklokken, og saa maatte Rytterne af eller prøve at forcere Hjulsporene.

Man faar et godt Begreb om, hvilken Forandring der er foregaaet med Gader og Veje i Løbet af et Halvthundrede Aar af følgende: I 1900 var der lagt Asfalt paa Gaden ud for Grand Hotel i Odense, og det var sikkert det eneste Sted paa hele Fyn.

Den første Gang, Jeg hørte Tale om levende Billeder, var i Vinteren 1898, da min Husbond, Hans Pedersen, havde

været inde i København og besøge sine Sønner. Han fortalte om det, da hele Husstanden var ved at spise til Middag et Par Dage efter, at han var kommen tilbage: "Det var noget af det mærkeligste, som jeg saa, det var en hel Flok Ryttere, det var kun Billeder, men de kunde ligot bevæge sig, og de kom farende og sprang over en stor Forhindring og tumlede ned mellem hverandre! "Og de gjorde dem edde nødv?", spurgte Datteren. "Gjorde dem nødv?" "De var jutte nødv." " Naa de var ette nødv ?"

Om Klædedragt.

Med Hensyn til Tøj og Klæder kan man vel ikke sige andet end der er sket store Forandringer fra Halvfemsernes Tid og til nu. Og selv om der ogsaa er meget Modeslaveri i vore Dage, saa er Folk nu alligevel mere friggjorte, som nogle Eksempler vil vise. En Tjenestepige paa Landet kunde for Eksempel ikke gaa i Marken barbenet. Om det end var meget varmt, skulde hun have Strømper paa, og vel at mærke tykke, hjemmestrikkede Uldstrømper. Andet kendtes jo ikke. Pigerne gik ogsaa meget med Flavrehatte, som de kaldtes paa Vestfyn. Det

var saadan en Slags Kyser, som skulde forhindre, at de blev solbrændte. Korsettet voldte ogsaa mange unge piger Kvaler, inden de blev vant til det. Ser man ud over Roemarkerne nu til Dags, saa ser man tit de unge Mænd med brune, nøgne Overkroppe. Et saadan Syn var utænkelig den Gang og vilde ogsaa have vakt meget Opsigt. Karle og Drengene kunde jo nok tillade sig at gaa med bare Ben. Fra lidt hen i Maj Maaned og til hen efter Høst, brugte jeg for mit Vedkommende ikke Strømper ret tit. Badning i Lillebælt var en af vi Drenges store Sommerfornøjelser, og saa godt som alle Drengene lærte tidligt at svømme. Badedragter saas ikke, der var jo Plads nok til at de to Køn kunde bade hver for sig.

Førstelærer Jensen

Wedellsborg Slot

Løn og Arbejdsforhold.

Da jeg kom ud at tjene, var det paa samme Betingelser, som vel de fleste andre Tjenestedrenge, at jeg skulde have Føde og Klæder.

Reparation af Tøjet skulde min Mor sørge for.

Vasket deres Tøj fik alle Tjenestefolk som en Del af lønnen.

Men hvorfor, at det var en Skik, at Karlene holdt dem selv med Høsttøj, "Mejered", forstaar jeg endnu ikke, men jeg husker et Aar, da vi skulde til at begynde paa Høsten, at den daværende Tjenestekarl ikke havde noget brugeligt Jern eller Le. Og nu var han

jo af den Slags, der ikke saa let kunde have Penge. Han maatte da ind til den gamle Hans Pedersen og tage 5 Kroner af sin Løn, for at han kunde købe sig en Le, saa han kunde faa sin Husbonds Korn høstet. Jeg kan da heller ikke tænke mig, at en Husbond ifølge Tyendeloven kunde fordre dette. Der blev tit snakket om Tyendeloven, men der var vist ikke ret mange Tjenestefolk, der nogensinde havde læst den.

De Karle, jeg tjente sammen med hos Hans Pedersen, var om ved en 18 - 20 Aar og fik 120 til 150 Kr. halvaarlig. En Tjenestepige fik noget mindre. Ved Skiftedag, naar de andre fik Løn, stak Hans Pedersen gerne mig en Krones Penge eller to.

En Tjenestekarl eller -pige skulde helst ikke tage op af sin Løn før den halvaarlige Lønningsdag; det gav ingen godt Skudsmaal.

Og de skulde ogsaa helst kunde møde med et Klædeskab, naar de tiltraadte en ny Plads, ellers kunde det let hedde sig: "Saadan en Stakkel har ikke en Gang et Klædeskab."

Kosten eller Levemaaden, som den ogsaa kaldtes, som vi fik den hos Hans Pedersens, var god, og det var den vist gennemgaaende hos de fleste Bønder. Serveringen var jo efter gammel Skik, dog ikke saa gammeldags hos os, som mange andre Steder.

I denne Forbindelse erindrer jeg en Episode fra Tiden før jeg kom rigtigt ud at tjene. Jeg var mødt om Morgenen tidlig hos Hans Andersens for at drive Maskinbæster. Mens vi da, hele Husstanden, sad og spiste Øllebrød af samme Fad, udrød pludselig den ene af Sønnerne, henvendt til Tjenestedrengen, Andreas: "Hvordan er det, du sidder og roder i det, Dreng. Ka dutte bliv ovre ved din egen Side!"

Hans Pedersens Husholderske, Datteren Mette Marie, var skam ingen Hjemmeføddning. Hun havde været ude paa store Steder og lært Husholdning og Mejeribrug, og hun lavede god Mad, og vi fik Øllebrødet serveret i hver sin Tallerken om Morgenen, og ovenpaa fik vi Kaffe med godt hjemmebagt Hvedebrød med rigtig Smør. Til de fleste Tider fik hver sin Tallerken; i hvert Fald, naar det var flydende Føde. Det sidste af Dagens Maaltider, som vi fik før vi gik ud og fodre af, var kold Mælk og Grød, og der maatte alle længe til samme fad. Ølkruset var ogsaa fælles for hele Husstanden.

Det var lidt om det materielle, og med Hensyn til Læsning var der en ganske lille Bogsamling, men Sønnen var Medlem af en Læsekreds, hvis Bøger gik paa Omgang fra Gaard til Gaard, og det var gerne mig, der skulde bringe dem videre til Nabogaarden.

Den daglige Avis var Agrardagbladet,

og desuden holdt de Familie Journalen og Ugens Nyheder. Det sidstnævnte Blads Fortællinger om de grusomme Indianere og de ædle og tapre Nybyggere blev diskuteret meget af os Drengene i Skolen. I Skolen havde Førstelæreren faaet indført Børnenes Bogsamling, som udgav nogle Børnebøger, og derigennem stiftede vi Bekendtskab med Kaptain Marrayats Fortællinger og med "Onkel Toms Hytte". "Robinson Crusoe" laante jeg af en anden Dreng og stjal mig til at læse den ude i Marken, hvorefter den skulde gaa videre til en tredie. Hvad der optog Sindene stærkt ved Aarhundredskiftet, var Boerkrigen. Næsten alle holdt med Boerne. I Skolen fortalte Førstelæreren os om det lille tapre Boerfolk, som de guld-tørstende Englændere behandlede saa skændigt. Jo, vi var ikke i Tvivl om, hvem vi skulde holde med, indtil en Dag, da Andenlærer Rytter kom ind paa Spørgsmaalet og erklærede: "Ja, jeg ved nok, at Jensen holder med Boerne, men de fortjener det sandelig ikke!" Og saa fortalte han os noget om, hvorledes Boerne havde behandlet de oprindelige Indbyggere. Naa, jeg tror nu ikke, at han rokkede vor Tro paa Boerne dengang. Det kom for mit Vedkommende langt senere. Sympatien for Boerne gav sig ogsaa Udslag i Boerhattene. De var vel knap saa bredskyggede, som dem vi saa paa Billederne af

Boerne, men i samme Facon.

Ved Aarhundredskiftet var der ogsaa Diskussion om, hvornaar det nye Aarhundrede begyndte. Begyndte det 1. Januar 1900, naar de 99 Aar var forløbet, eller først Aaret efter. Dagbladene bragte ogsaa Spørgsmaalet frem, og der blev skrevet baade for og imod.

Til mine Barndomserindringer hørte ogsaa Klapjagterne paa Wedellsborg. Fæstebønderne var ifølge deres Fæstebrev pligtige at levere Klappere til Grevens Jagter, som gerne afholdtes i November Maaned. Fæsterne selv maatte ikke drive Jagt paa deres Jord; end ikke lade løse Hunde strejfe om. Naar saa Dagen kom, at der skulde være Klapjagt i selve Wedellsborg Skove, var Dagen i Forvejen Eliten af Danmarks Adel bleven hentet ved Ejby Station. Overjæger Lave ledede Jagten. Skovfogeden, Jagtbetjenten og Skovløberne fungerede som Klapperførere. Klapperne, Dreng og Karle, hver forsynet med en solid Stok, gik raabende og skrigende, mens vi bankede på Træerne med Stokken, igennem Skoven, drivende Vildtet foran os. Paa en Skovvej stod Skyttekæden opstillet og myrdede løs. Enkelte af dem havde deres Tjener med til at lade eet Gevær, mens Herren skød det andet af. I Middagsdagspausen gik vi ind paa

Wedellsborg Avlsgaard og spiste vor medbragte Mad og dertil gav Greven Varmeøl. Overjægeren fik ogsaa tilstillet nogle Drikkepenge, som han delte ud til os om Aftenen. De blev som Regel omsat hos Købmanden i Svensk Baneo Solbærrum eller lignende. Lidt senere paa Aaret holdtes en Klapjagt til; paa Bøndernes Marker for Godsets Funktionærer og Forpagtere.

Det kunde jo undertiden ske, at en Klapper blev ramt; det skete i hvert Fald for den unge Grev Julius, den nuværende Ejer af Wedellsborg, at han sattte nogle Hagl i det ene Knæ paa en ung Karl. Grev Julius gav ham en Tikroneseddel. Karlen gik til Læge og fik Haglene pillet ud. Lægen tog 2 Kr., idet han sagde til Karlen: "Gaa du saa bare over og lad Grev Julius skyde dig i det andet Knæ ogsaa." Karlen var meget vigtig over, at han kunde tjene 8 Kr. saa let.

En Fætter af mig blev ogsaa engang som Dreng skudt i Knæet paa en Klapjagt og gik til Lægen og fik Haglene pillet ud, troede han da, men da han en Fyrretyve Aar efter kom til Skade paa anden Måde med Knæet og kom paa Sygehuset, saa viste det sig, at der endnu var en lille Rest tilbage, men de havde vis aldrig generet ham.

Om Efteraaret 1901 skulde jeg begynde at gaa til Præst. Der holdtes Konfirmation baade Foraar og Efteraar, men

Efteraarsholdet skulde ogsaa gaa om Vinteren med Undtagelse af den sidste Tid før Foraarskonfirmationen. Jeg synes, Konfirmationsforberedelsen var en dejlig Tid, selvom Vilhelm Sørensen var en meget nidkær Præst. Han kendte jo os allesammen fra Skolen. I Skolen var det jo ikke saa sjældent, at vi blev holdt hjemme, hvis Husbonden havde Brug for os. Især om Vinteren, naar der skulde tærskes eller i Saatiden; saa kunde saadan en Knægt godt gaa og drive Harve. Skolemulkten var, saa vidt jeg husker, 7 Øre for een dag; stigende, hvis det gik alt for tit paa. Saa det var jo en billig Dagleje. Men hvor blev dog Pastor Sørensen fortørnet engang, da en Gaardmand, Jeppe Christensen, beholdt en Dreng hjemme en Dag, fordi de skulde tærske. Nævnte Dreng, Sofus Rasmussen, er nu Overmatros ved Storebæltsoverfarten.

"Hvorfor var du her ikke sidste Gang, Sofus. Var du syg?" Næh, vi sku tærske paa Maskine." "Skulde I tærske paa Maskine, og det vil Jeppe byde mig!" Jeg tror nok, Præsten har hilst paa Jeppe ved given Lejlighed.

Naa, men da vi saa naaede hen ad Sidstningen paa Vinteren, saa faldt Sommerholdet fra, og vi var da 3 Drenge og 7 Piger, som skulde staa paa Kirkegulv, som det hed.

Med Hensyn til Konfirmationstøj, da

skulde Husbonden jo sørge derfor, men han blev da sparet for at købe selve Stoffet, men kunde nøjes med at betale Sylønnen, fordi at Komtesse Karen, gav Tøj til alle Arbejderbørn; baade Piger og Drengene i alle de Sogne, som hørte til Godset. Børnene skulde blot have en Seddel ved de respektive Præster, saa kunde deres Mor gaa hen til Wedellsborg og faa det udleveret. Hvor mange af de 7 Piger, der fik Tøj paa den Maade, husker jeg ikke, men af vi 3 Drengene var det kun jeg, der fik, da den ene var en Gaardmandssøn og den andens Forældre boede ikke paa Grevskabet. Det var en Skik, at vi bagefter skulde gaa ned til Wedellsborg og takke Komtesse, men det snød jeg mig fra, fordi jeg var ene Dreng. Nye Skole fik jeg til min Konfirmation, og Sønnen spurgte mig, om jeg vilde have Kasket eller Boerhat. Jeg valgte selvfølgelig Boerhat.

Den sidste Dag, vi var til Præst, fik vi Chokolade, og bagefter var vi inde hos Skolelæreren og fik Kaffe, og de fik begge hver en Tokrone af hver af os.

Paa Konfirmationsdagen var jeg fritaget for at bestille noget, førend jeg skulde til Kirke og ligeledes næste Lørdag, da jeg skulde til Alters. Min Mor tog med hjem i min Plads og spiste til Middag, men ellers blev der ingen Fest holdt i Anledning af min

Konfirmation.

Hos Præsten fik vi allesammen hvert et "Nyt Testamente", hvori han foran i samme henviste til et Skriftsted; for mit Vedkommende "Joh. Aab. 21-3". Ligeledes sørgede han for, at vi fik os en Skudsmaalsbog.

Det var den 6. April 1902, at Konfirmationen fandt Sted. Jeg fortsatte i samme Plads indtil 1. November 1903. Jeg ønskede at komme i Haandværkerlære, men da min Mor bestemt erklærede, at jeg ikke paa nogen Maade maatte regne med, at hun kunde støtte mig økonomisk i Læretiden, hvad hun selvsagt heller ikke kunde, og hun mente, det var klogere, at jeg tjente Bønder endnu nu et Stykke Tid, opgav jeg foreløbig disse Planer.

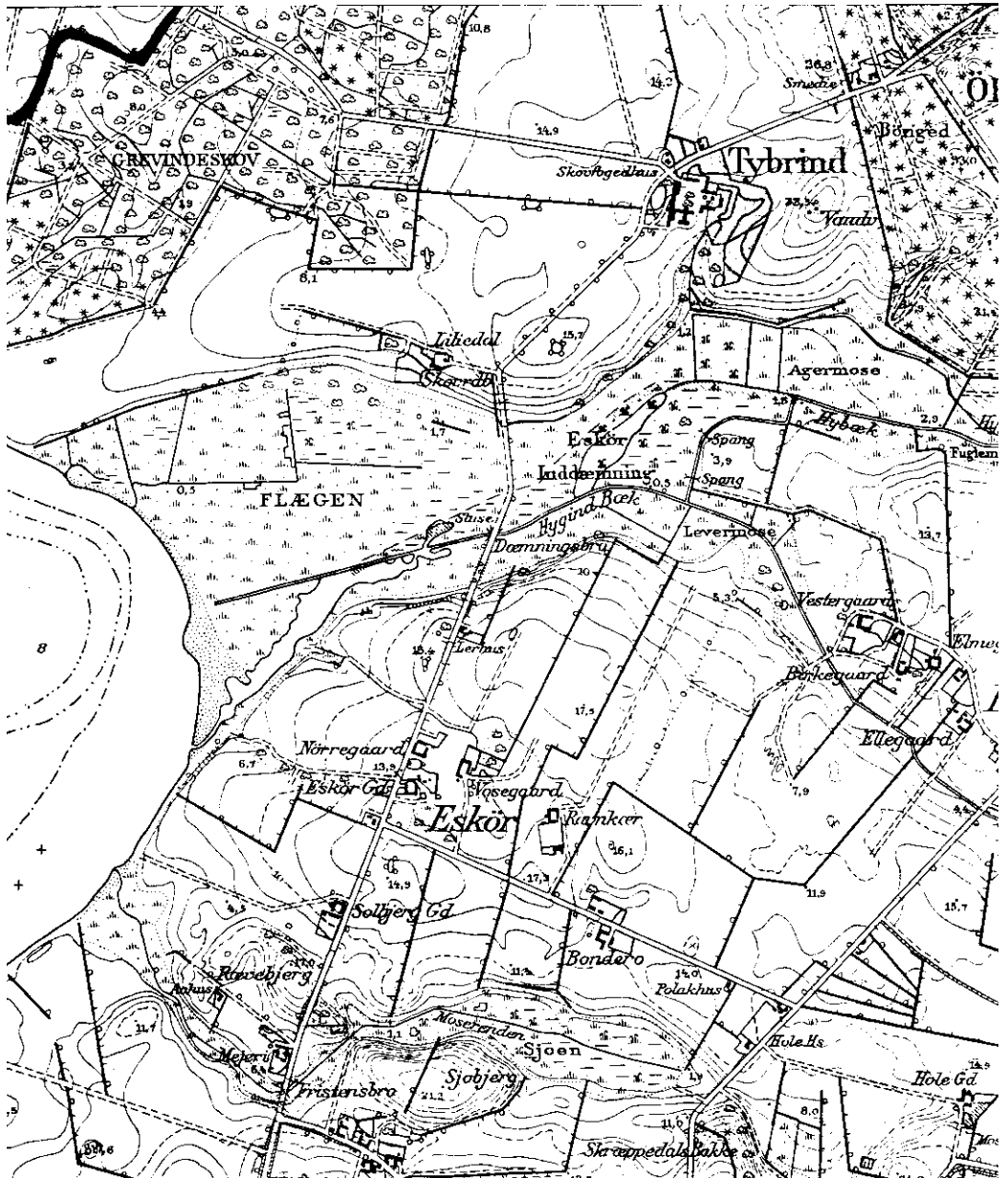
Hen i Sommeren 1903 kom der pludselig en Mand fra et Fæstekontor i Assens, som i en rivende Talestrøm forklarede mig, at han kunde skaffe mig en Plads som Andenkarl paa en stor Gaard paa Assenseggen, nærmere betegnet Barløse Sogn, hvor jeg kunde faa mit Spand Heste at bruge o.s.v. Og efter at have talt med min Moder og faaet hendes Tilladelse blev Fæstemaalet indgaaet, samt indført i Skudsmaalsbogen og Fæstepenge udbetalt. Jeg havde jo aldrig set Gaarden eller Manden, jeg skulde tjene, men det viste sig da, at Pladsen var god nok.

Og den 1. November 1903 kom saa For-

karlen paa Gaarden, hvor jeg skulde tjene, kørende og hentede mig og mine Ejendele. Han skulde samtidig hente en anden ung Knægt, forresten en af mine Skolekammerater, som tjente i Nabobyen, og som skulde tjene som Fodermester paa samme Gaard.

Og hermed forlod jeg saa min Barndoms-egn, hvor jeg, omend et fattigt Arbejdsbarn, dog havde haft et godt Hjem og en lykkelig Barndom.

Og hermed slutter min Levnedsskil- dring. Det var et Billede tegnet efter fattig Evne om Livet i Halvfemserne i et Vestfynsk Sogn. Om jeg, hvis jeg lever saa længe, vil fortsætte ad Aare -- Maaske.

Omtalte 6 gårde er:

Mtk. N 1: "ESKØRGÅRD".

Mtk. N 2: "NØRREGÅRD".

Mtk. N 3: "VOSEGÅRD".

Mtk. N 4: "RAUNKJÆR".

Mtk. N 5: "SOLBJERGGÅRD".

Mtk. N 6: "BONDERO".